

Motion till riksdagen

1989/90:Jo804

av Bengt Silfverstrand och Birthe Sörestedt

(båda s)

Spridning av stallgödsel

S.k. dikväveoxider (N_2O) har en uppehållstid i atmosfären på ca 170 år. Sedan andra världskriget har emissionerna och därmed halterna i atmosfären ökat väsentligt. Ökningstakten är för närvarande 0,25% per år. De globala emissionerna av N_2O är ca 15 milj ton/år, uttryckt som **N** (kväve).

Till år 2030 uppskattas uttunnningen av ozonskiktet globalt till 1,5% på grund av N_2O och ytterligare 5-6% beroende på utsläpp av freoner (CFC). Ökningen av atmosfärens N_2O -halt uppskattas vidare ge en temperaturhöjning på ca. 0,2° C.

N_2O -budgetarna är osäkra. En uppskattning av de globala emissionerna ger dock följande resultat:

Förbränning av fossila bränslen	2 ± 1 Mton N/år
Förbränning av biomassa	1,5 ± 0,5 Mton N/år
Hav	2 ± 1 Mton N/år
Emission orsakad av gödselmedel	1,5 ± 1 Mton N/år
Naturlig nitrifikation och denitrifikation i jord	6 ± 3 Mton N/år

När åkermarken brukas är omsättningen snabb och förlusterna stora. De största N_2O -avgångarna uppstår vid en sekvens av kraftig denitrifikation och ett efterföljande kraftigt regn.

Den senaste uppskattningen visar att den globala N_2O -produktionen från jord kan vara 2 Mton N/år högre än vad som anges i tabellen ovan. Gödsling av mark och nedhugning av regnskog bidrar förmodligen med en större andel än vad som tidigare antagits.

Växtnäringsförluster till luft omfattar främst ammoniakavgång vid hantering av stallgödsel och urin samt i viss mån i handelsgödsel. Detta är den helt dominerande källan till ammoniakemission i Sverige (ca. 98%). Avgången kan ske dels inne i stallen, dels vid lagring och spridning. En minskad uppehållstid i stall och nedmyllning av stallgödsel på åkrar, kan minska avdunstningen högst avsevärt.

Höga ammoniakhalter i luft orsakar skador på växter och träd. Ökad ammoniakdeposition bidrar också starkt till försurning av mark och vatten.

Ammoniakavdunstningen från det svenska jordbruket utgör ca en tredjedel av den samlade kväveemission till luft från inhemska källor. Ungefär hälften av kvävedepositionen över landet utgörs av ammonium.

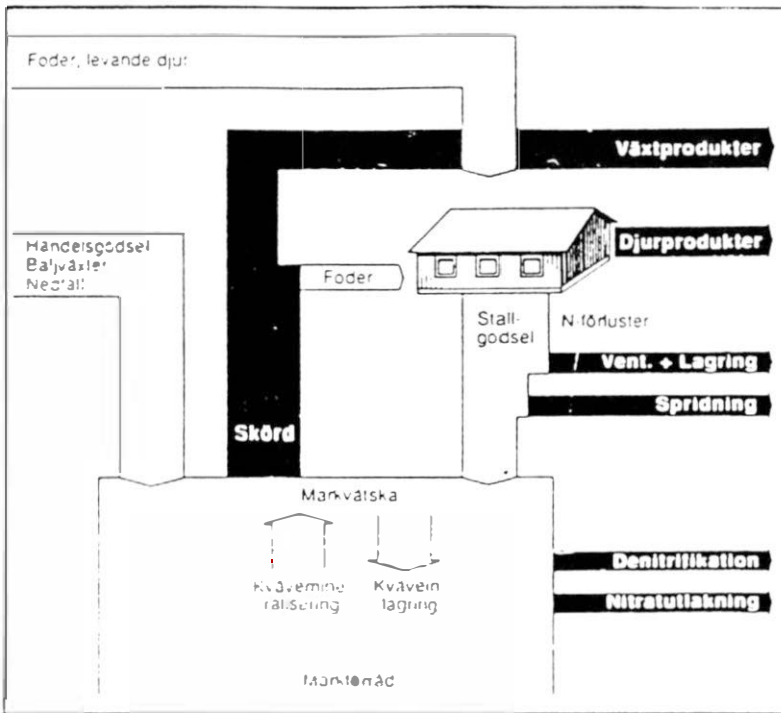
En stor del (ca 1/3) av emitterad ammoniak deponeras som gas nära källan, ofta mindre än 10 km därifrån. Resten omvandlas till små partiklar, vilka

diffunderas i höjd- och sidled och tvättas ut i molnen eller deponeras på marken. Mer än hälften av den ammoniak som emitteras i Sverige kommer därför att deponeras inom landet.

På flera håll i landet har man konstaterat att det sker en överoptimal gödsling, med ökat växtnärläckage som följd. Detta sker huvudsakligen på gårdar med animalieproduktion, d.v.s. vid utnyttjande av stallgödsel som växtnärläcksälla.

Undersökningar utförda vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) visar att kvävehushållningen är sämst på mjölkko-gårdar. Här utnyttjas bara en tredjedel av tillfört kväve till gården.

Dålig kvävehushållning till följd av dålig stallgödselhantering är ett av våra största miljöproblem.

Kvävetts väg till, inom och från gården.

Källa: Jord och skog nr. 6-7/89

Riksdagen fattade våren 1988 efter förslag i prop. 1987/88:128 beslut om vissa miljöförbättrande åtgärder inom jordbruket. Stor enighet rådde om behovet av att begränsa jordbrukets negativa miljöpåverkan vid utformningen av den framtida produktionsinriktningen. Besluten innebär minskad djurtät-het, begränsade möjligheter att sprida stallgödsel och krav på utvidgad lag-ringskapacitet av sådan gödsel.

Ett generellt spridningsförbud skall gälla i hela landet under perioden 1 december – 28 februari om inte nedbrukning kan ske samma dag. Därutöver gäller för södra Sverige att spridning endast skall få ske i växande gröda eller

höstsådd under perioden den 1 augusti – den 30 november. Reglerna rörande vinterspridning trädde i kraft 1989, medan övriga restriktioner gäller först när företagens lagringskapacitet är utbyggd, dock senast den 1 januari 1995. Denna lagringskapacitet skall då motsvara 8-10 månaders gödselproduktion, varav den lägre gränsen avser grovfoderbaserad nötkreaturshållning. Bidrag utgår för investeringar i lagerbyggnader med 20% av kostnaden, dock max. 25 000 kronor fram till 1991.

Det kan redan konstateras att ovannämnda restriktioner på flera håll i landet, särskilt i södra Sverige, inte lett till några påtagliga resultat till förmån för en bättre miljö.

Många lantbrukare – vissa områden 50% av gårdarna – saknar fullgoda gödselvårdsanläggningar och på grund av den i flera fall klart otillräckliga lagringskapaciteten lämnas dispenser, innebärande tillstånd att sprida flytgödsel under januari och februari. Dispensgivningen har varit ytterst generös särskilt i M- och L-län. Såväl denna dispensgivning som det faktum att restriktionerna för höstspridning träder i kraft först 1995 gör att lagen blivit tämligen verkingslös. Detta betyder att varken den yttre miljön eller arbetsmiljön vid spridning av stallgödsel har förbättrats i enlighet med riksdagsbeslutens intentioner.

Avdunstningen av kväve är synnerligen omfattande både från omrörningen i brunnen, spridningen av gödseln och den uteblivna nedmyllningen. Detta gäller inte minst gödselspridning på betesmark och klöverbullar, som inte skall plöjas upp samma år. Spridning på tjälad mark förekommer också fortfarande i inte obetydlig utsträckning. I många fall har detta lett till att djururin runnit ut i vattendrag och därifrån till havsmiljön med åtföljande svåra miljöskador.

För att komma till rätta med de stora miljöproblem som uppstår i samband med hanteringen av stallgödsel krävs en skärpning av nuvarande regler. Det generella spridningsförbudet måste utsträckas i tiden. Restriktionerna för höstspridning föreslås trädas i kraft senast den 1 januari 1992. I konsekvens härmed skall företagens lagringskapacitet vara fullt utbyggd vid samma tidpunkt. Ingen spridning skall få ske, om inte gödseln myllas ner under samma dygn. Befintliga spridningssystem måste bli föremål för hårdare kontroll ur arbetsmiljösynpunkt.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anföras om restriktioner vid spridning av naturgödsel.

Stockholm den 25 januari 1990

Bengt Silfverstrand (s)

Birthe Sörestedt (s)